

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АПК

УДК 336.748.12:338.439:658.715:061.1(477)

Р. П. МУДРАК,
*професор, доктор економічних наук,
завкафедрою економіки
Уманського національного університету садівництва,*
В. В. ЛАГОДІЄНКО,
*професор, доктор економічних наук,
завкафедрою маркетингу, підприємництва і торгівлі
Одеської національної академії харчових технологій*

АГРОІНФЛЯЦІЯ ТА ІНДЕКС СПОЖИВЧИХ ЦІН НА ПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ “УКРАЇНА — ЄС”

Вивчено вплив зростання цін сільськогосподарської продукції на споживчі ціни продовольчих товарів. На основі порівняльного аналізу досліджуваних явищ в Україні та ЄС з'ясовано причини залежності цін на продовольчі товари від галузевої структури, обсягів міжнародної торгівлі, організаційних особливостей і рівня державного регулювання вітчизняного сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: продовольча безпека, економічна доступність, індекс цін, продовольство, сільськогосподарська продукція, галузева структура, подушове виробництво, міжнародна торгівля, концентрація капіталу, субсидії.

RUSLAN MUDRAK,
*Professor, Doctor of Econ. Sci.,
Head of Department of Economics,
Uman National University of Horticulture,*
VOLODYMYR LAGODIENKO,
*Professor, Doctor of Econ. Sci.,
Head of Department of Marketing, Business and Trade,
Odesa National Academy of Food Technologies*

AGROINFLATION AND CONSUMER PRICE INDEX FOR FOODSTUFFS: UKRAINE-EU COMPARATIVE ANALYSIS

The impact of rising agricultural prices on foodstuffs' consumer prices has been studied. Based on a comparative analysis of the phenomena being investigated in Ukraine and the EU, the reasons for dependence of foodstuffs' prices on sectoral structure, volumes, international trade, organizational features and level of the state regulation of domestic agricultural production have been clarified.

Keywords: food security, economic accessibility, price index, foodstuffs, agricultural products, sectoral structure, per capita production, international trade, concentration of capital, subsidies.

© Мудрак Руслан Петрович (Mudrak Ruslan), 2018; e-mail: mrp1974@ukr.net;

© Лагодієнко Володимир Вікторович (Lagodienko Volodymyr), 2018; e-mail: volodymyr@wiktoriya.com.

Однією з фундаментальних умов продовольчої безпеки країни та кожного її громадянина є достатній рівень економічної доступності продовольства. Остання формується під дією двох чинників – рівня доходів населення та рівня цін на продовольчі товари. Оскільки в статті йтиметься про порівняльний аналіз динаміки споживчих цін на продовольчі товари, то слід зауважити, що індекс цін є індикатором макроекономічної стабільності. Споживчі ціни, виходячи з їх безпосереднього впливу на добробут громадян, є найважливішою складовою індексу цін, тому з'ясування причин їх зростання – актуальна науково-дослідна проблема забезпечення соціально-економічної та політичної стабільності України.

З огляду на це, **мета статті** – визначити міру і причини впливу індексу цін сільськогосподарської продукції на індекс споживчих цін на продовольчі товари за допомогою порівняння досліджуваних явищ в Україні та ЄС.

Методологічною і теоретичною основами дослідження є економічна теорія, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних учених з цінової та інфляційної тематики тощо. Використовувалися такі методи: абстрактно-логічний, емпіричний, дедукції, рядів динаміки, порівняння, кореляційний, середніх величин та ін.

Аналіз стану продовольчого забезпечення населення України показав, що найкритичнішим фактором продовольчої безпеки є рівень економічної доступності продовольства. Протягом останніх 20 років фактичне значення індикатора продовольчої безпеки “економічна доступність продуктів”, що обчислюється як частка сукупних витрат на харчування в загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств, не опускалося нижче за 50% (за винятком 2008 р.) *. Згідно з методологією ФАО, це означає, що більшість українських домогосподарств перебували і продовжують перебувати у стані продовольчої небезпеки [1].

Економічна доступність продовольства (ED_n) є функцією двох факторів – середньодушового доходу (d_c) та вартості продовольчого кошика (pk_n):

$$ED_n = f(d_c, pk_n).$$

З урахуванням тематичної спрямованості дослідження детальніше зупинимося на другому факторі – цінній динаміці продовольчого кошика.

Постійне зростання цін на продовольчі товари – одна з найактуальніших соціально-економічних проблем української економіки. Збільшення доходів громадян, зайнятих у приватному і державному секторах економіки, підвищення пенсій, стипендій та інших соціальних виплат і допомог періодично знецінюються зростанням споживчих цін, у першу чергу на продовольчу групу товарів. За темпом зростання цін споживча інфляція в Україні є галопуючою (табл. 1).

Таблиця 1

Зростання споживчих цін на продукти харчування і безалкогольні напої в ЄС та Україні *

(% до попереднього періоду)

Роки	ЄС	Україна
1997	100,8	114,1
1998	101,4	122,1
1999	100,3	126,2
2000	101,0	128,4
2001	104,7	107,9

* Структура сукупних витрат домогосподарств / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvdg_u/strukt2010_u.htm.

Закінчення таблиці

2002	102,6	99,9
2003	101,9	106,3
2004	101,1	111,4
2005	100,8	116,2
2006	102,3	105,3
2007	103,5	109,7
2008	106,4	135,7
2009	101,0	111,9
2010	101,1	110,9
2011	103,4	106,4
2012	103,0	97,9
2013	102,6	97,8
2014	99,8	112,2
2015	100,1	145,9
2016	100,2	109,0
Середньорічне зростання	101,9	113,2
Базовий індекс	1,45	11,84

* Складено авторами за: НІСР (2015 = 100) - annual data (average index and rate of change) / Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=prc_hicp_aind&lang=en; Індекси споживчих цін на товари та послуги (до попереднього місяця) / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/ct/is_c/isc_u/isc2017m_u.html.

У 1997–2016 рр. середньорічне зростання цін на продовольчі товари в ЄС не перевищувало 2%, натомість в Україні дорівнювало +13,2%. У результаті за даний період продовольчі ціни в ЄС зросли на 45%, в Україні – в 11,8 раза. Тому зусилля Уряду України збільшити доходи громадян нівелюються зростанням споживчих цін.

Досліджуючи умови та фактори підвищення споживчих цін на продовольство, у першу чергу слід звернути увагу на динаміку індексу цін сільськогосподарської продукції, яка є сировиною для виробництва готових продовольчих товарів. У 1996–2015 рр. ціни на сільськогосподарську продукцію в ЄС зросли лише на 32%, а в Україні – у 23,5 раза (табл. 2).

Таблиця 2

Зростання споживчих цін на сільськогосподарську продукцію в ЄС та Україні *

(% до попереднього періоду)

Роки	ЄС	Україна
1996	104	164
1997	90,7	105,1
1998	90,8	110
1999	99,4	129,2
2000	101,9	155,8
2001	101,2	105
2002	92,7	87,4
2003	107,6	120,6
2004	107,1	105,7
2005	84,3	108,1

Закінчення таблиці

2006	114,4	102,4
2007	155,1	138
2008	100,5	110,3
2009	69,1	106,4
2010	122,5	130
2011	134,8	113,6
2012	107,6	106,8
2013	90,2	97,1
2014	87,1	124,3
2015	97	154,5
Середньорічне зростання	101,4	117,1
Базовий індекс	1,32	23,54

* Складено авторами за: Price indices of agricultural products / Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=agri_pi10_outa&lang=en; Індекси цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ct/icsh/icsh_u/icrp2007_u.htm.

Для повноти розуміння досліджуваних тенденцій проаналізуємо ступінь зв'язку індексу споживчих цін продовольчих товарів (Y) та індексу цін сільськогосподарської продукції (x) за допомогою кореляційного аналізу.

У ЄС у 1997–2015 рр. коефіцієнт кореляції (R) дорівнював 0,356, в Україні у 1996–2016 рр. – 0,586, а коефіцієнт детермінації (R^2) в ЄС та Україні у дані періоди становив, відповідно, 0,127 і 0,343. В ЄС рівень досліджуваного зв'язку є низьким, в Україні – середнім. Можна припустити, що такий характер зв'язку пояснюється тим, що в ЄС ціни на сільськогосподарську продукцію є стабільнішими, ніж ціни на продовольчі товари: середньорічний темп зростання перших +1,4% (див. табл. 2), других +1,9% (див. табл. 1). Отже, в ЄС мінливість продовольчих цін тільки на 12,7% залежить від мінливості цін на сільськогосподарську продукцію, а 87,3% зумовлюють фактори, не включені до аналізу.

В Україні середньорічний темп зростання цін на сільськогосподарську продукцію випереджає аналогічний показник по продовольчих товарах: +17,1% проти +13,2%. Таким чином, в Україні мінливість продовольчих цін більш як на третину (34,3%) залежить від мінливості цін на сільськогосподарську продукцію, що вимагає детальнішого дослідження.

Однією з імовірних причин виявленої залежності є особливості галузевої структури вітчизняного сільськогосподарського виробництва. Для порівняння її в ЄС та Україні було взято середнє, за показниками 2011–2015 рр., значення обсягів виробництва у рослинництві й тваринництві (у постійних цінах) (рис. 1).

В Україні галузева структура сільськогосподарського виробництва є помітно викривленою: частка тваринницьких галузей становить лише 31,5%, що є на 12,3 п. п. меншим, ніж в ЄС. Крім того, у самому рослинництві мають місце галузеві диспропорції, які проявляються в наростанні тенденції монокультуризму (вітчизняні аграрії займаються виробництвом 3–5 культур, продукція яких користується попитом на світовому ринку: зернові колосові, кукурудза на зерно, соняшник, ріпак і соя). У результаті скоротилося виробництво фруктів, круп'яних культур, кормових рослин тощо (рис. 2). На нашу думку, це головні причини латентного дефіциту про-

довольчих товарів тваринного походження, свіжих фруктів, гречаних крупів і, відповідно, високих темпів зростання індексу споживчих цін даних груп товарів. Прихованість дефіциту пояснюється тим, що значна частина населення не має таких доходів, які б забезпечили задоволення їх потреб у достатній кількості аналізованих груп продовольства за фактичними цінами, тому виникає ілюзія перевиробництва відповідної продукції.

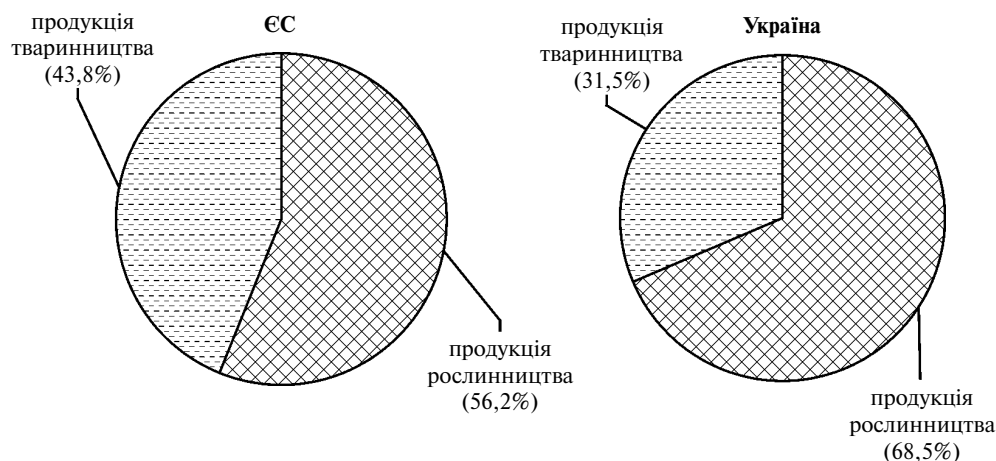

Рис. 1. Галузева структура сільськогосподарського виробництва в ЄС та Україні (за середніми значеннями) у 2011–2015 рр.

Побудовано авторами за: Economic accounts for agriculture - values at constant prices (2005 = 100) / Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=aact_eaa03&lang=en; [2].

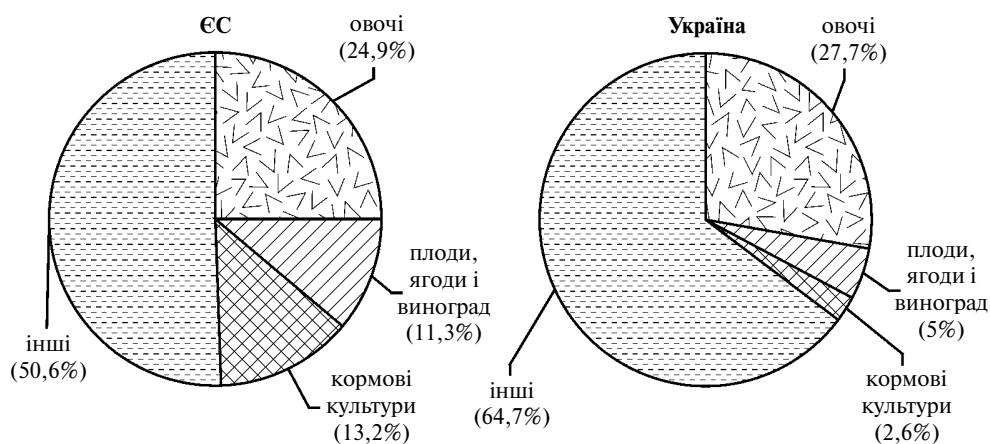

Рис. 2. Галузева структура рослинництва в ЄС та Україні (за середніми значеннями) у 2011–2015 рр.

Побудовано авторами за джерелами рис. 1.

Такий дефіцит стає явним кожного разу, коли держава підвищує соціальні стандарти – мінімальну заробітну плату, пенсію та ін.; зростають ціни на дефіцитні продовольчі товари: свіжі фрукти, рибу, м'ясні та молочні продукти тощо (табл. 3).

Наприклад, порівняння обсягів подушового виробництва основних видів тваринницької продукції показало, що в ЄС виробляється майже на 40% більше всіх видів м'яса і на 21,5% більше молока, ніж в Україні (табл. 4). Тільки по пташиних яйцях Україна має перевагу.

Таблиця 3

Зростання індексу споживчих цін на головні продовольчі товари в Україні
у 2001–2016 рр.

Вид продовольства	Рейтинг зростання	Базовий індекс (разів)
Фрукти.....	1	8,36
Молоко.....	2	7,90
Вершкове масло.....	3	7,54
Риба та продукти з риби.....	4	7,14
Сир і м'який сир.....	5	6,67
Олія.....	6	6,08
М'ясо та м'ясопродукти.....	7	6,05
Хліб.....	8	5,96
Безалкогольні напої.....	9	5,88
Інші їстівні тваринні жири.....	10	5,42
Цукор.....	11	5,05
Макаронні вироби.....	12	4,78
Яйця.....	13	3,07
Овочі.....	14	0,53

* Складено авторами за: Індеси споживчих цін на товари та послуги (до попереднього місяця) / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/ct/is_c/isc_u/isc2017m_u.html.

Таблиця 4

Річне виробництво основних видів тваринницької продукції
на душу населення в ЄС та Україні у 2015–2016 рр. *

(кг)

Продукт	ЄС	Україна
М'ясо (забійною вагою), всього.....	89,9	54,2
у тому числі:		
яловичина і телятина.....	15,3	9,0
свинина.....	45,5	17,7
баранина.....	1,5	0,3
м'ясо птиці.....	27,6	26,7
кролятина.....	0	0,3
конина.....	0	0,2
Молоко.....	315,6	247,8
Яйця (шт.).....	277,6	391,7

* Складено авторами за: Population on 1 January by age and sex / Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjan&lang=en; Населення (1990–2017) : стат. зб. / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html; Agricultural production (apro) / Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>; [3].

Слід звернути увагу на те, що в ЄС порівняно з Україною є вищими подушкове виробництво та профіцитні баланси основних продовольчих тваринницьких ресурсів, але при цьому європейські країни не відмовляються від їх імпорту. Наприклад, тільки Україна в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС має можливість щороку безмитно ввозити на ринок ЄС до 92 тис. т м'яса, з яких 20 тис. т – це свіжа курятина. А в цілому, за підсумками 2016 р., в ЄС було ввезено більш як 1130 тис. т імпортного м'яса, що становило 2,9% від фонду споживання даного виду

продовольства. В ЄС імпорт використовується як інструмент згладжування сезонних коливань за окремими статтями продовольчих балансів (табл. 5). В Україні досліджувані показники є на порядок вищими, що свідчить про високий рівень нестабільності. Коефіцієнти варіації динамічних рядів імпорту та експорту, які становлять, відповідно, 54,7% і 63%, вказують на хаотичний характер функціонування українського ринку м'яса, відсутність національної стратегії його розвитку та пасивну роль держави у регулюванні процесів, які там відбуваються.

Таблиця 5

Рівень стабільності за головними статтями балансу м'яса в ЄС (2000–2016 рр.) та Україні (2000–2015 рр.) *

Стаття балансу	Середнє значення ($\bar{\chi}$)	Дисперсія $\left(\sigma^2 = \frac{\sum(\chi - \bar{\chi})^2}{n}\right)$	Середнє квадратичне відхилення $\left(\sigma = \sqrt{\frac{\sum(\chi - \bar{\chi})^2}{n}}\right)$	Коефіцієнт варіації $\left(v = \frac{\sigma}{\bar{\chi}} \cdot 100\% \right) (\%)$
ЄС				
Виробництво.....	38535,813	9330753,096	3054,628	7,9
Імпорт.....	1169,125	25349,85	159,216	13,6
Експорт.....	2938,188	627656,696	792,248	27,0
Фонд споживання...	36793,375	7496936,383	2738,053	7,4
Україна				
Виробництво.....	1918,313	87719,69583	296,1751101	15,4
Імпорт.....	266,938	21343,529	146,094	54,7
Експорт.....	115,75	5324,867	72,972	63,0
Фонд споживання...	8,313	3,563	1,887	22,7

* Складено авторами за: Livestock and Poultry: World Markets and Trade / United States Department of Agriculture: Foreign Agricultural Service [Електронні ресурси]. — Режим доступу : <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/fas/livestock-poultry-ma//2000s/2004/livestock-poultry-ma-03-01-2004.pdf>; <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/fas/livestock-poultry-ma//2000s/2007/livestock-poultry-ma-11-01-2007.pdf>; <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/fas/livestock-poultry-ma//2010s/2010/livestock-poultry-ma-10-15-2010.pdf>; <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/fas/livestock-poultry-ma//2010s/2013/livestock-poultry-ma-11-08-2013.pdf>; <http://usda.mannlib.cornell.edu/usda/fas/livestock-poultry-ma//2010s/2017/livestock-poultry-ma-04-11-2017.pdf>; [4; 5].

Закономірно, що висока нестабільність даного ринку асоціюється з високими ризиками господарської діяльності та є причиною надмірної волатильності цін. Труднощі з прогнозуванням майбутніх обсягів споживання, експортно-імпорتنних операцій, епізоотичної ситуації та інших умов змушують агентів ринку страхувати непередбачені ризики вищими ціновими преміями.

На відміну від України, в ЄС виробництво і споживання м'яса мають порівняно високий рівень стабільності. Найнестабільнішою статтею балансу є експорт. Це пояснюється тим, що глобальний ринок продовольства, на якому ЄС — один з провідних гравців, є дуже мінливим середовищем, в якому європейські виробники намагаються не тільки закріпити свою ринкову нішу, але й, за можливості, розширити її. Натомість можна припустити, що імпорт використовується компетентними органами ЄС як добре контрольований інструмент, маніпуляції яким дозволяють забезпечувати достатній рівень конкуренції, стабільність пропозиції та, як результат, незмінність споживчих цін на внутрішньому європейському ринку. Як доказ на користь такого припущення було розраховано показник "відношення суми виробництва та імпорту до суми фонду споживання та експорту" по ба-

лансах м'яса для ЄС та України (рис. 3): для ЄС коефіцієнт варіації динамічного ряду становив 0,138%, для України – 1,709%, тобто був вищим у 12,4 раза.

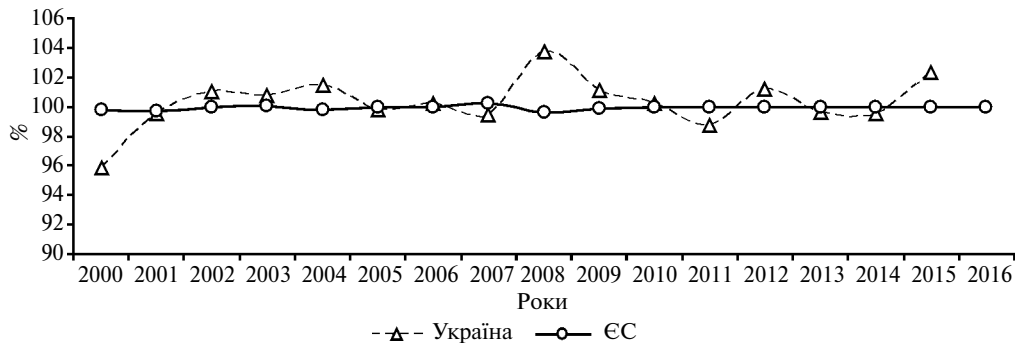

Рис. 3. Динаміка показника "відношення суми виробництва та імпорту до суми фонду споживання та експорту" по балансах м'яса для ЄС і України

Побудовано авторами за джерелами табл. 5.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що в Україні експортно-імпортні операції з продовольством (у даному разі – з м'ясом і м'ясопродуктами) мають на меті забезпечення вузькокорпоративних інтересів безвідносно до національних.

Одним з найважливіших аспектів формування цін на сільськогосподарську продукцію є особливості організації виробництва за рівнем концентрації капіталу – зростання його масштабу зумовлює зменшення розміру прямих витрат на одиницю продукції та з певного моменту дозволяє використовувати механізацію виробничого процесу. Для проведення порівняльного аналітичного групування за досліджуваним критерієм були відібрані країни ЄС, які демонструють найбільші успіхи у виробництві: Франція – у вирощуванні великої рогатої худоби (ВРХ), Німеччина – у виробництві молока та вирощуванні свиней. Перш ніж представити результати, необхідно вказати на важливу особливість вітчизняної статистики, яка відрізняє її від статистики ЄС: у вітчизняних статистичних матеріалах аналітичне групування проводиться окремо для сільськогосподарських підприємств і окремо для сільських домогосподарств. Натомість у ЄС в аналітичних групах ураховуються всі господарюючі суб'єкти, незалежно від їх розмірів, тому для того, щоб порівнювальні величини були зіставними, а також з урахуванням тієї обставини, що в Україні 66,1% поголів'я ВРХ, 76,7% поголів'я корів та 47,7% поголів'я свиней у 2015 р. вирощувалися та утримувалися у господарствах населення, в аналітичне групування було включено сільські домогосподарства. За даними Державної служби статистики України, у 2015 р. функціонувало 4,7 млн. домогосподарств, які мали у своєму володінні або користуванні землю і місце проживання яких зареєстровано на території сільських населених пунктів. З них 26,6% утримували велику рогату худобу на вирощуванні та відгодівлі, зокрема 25,5% – корів і 31,2% – свиней (1–5 голів). Відповідно, до тваринницьких сільськогосподарських підприємств необхідно додати 1,25 млн. сільських домогосподарств, які утримували велику рогату худобу на вирощуванні та відгодівлі, 1,2 млн. сільських домогосподарств, які утримували корів, і 1,47 млн. – які утримували свиней (табл. 6–8). Отже, в Україні в сільському господарстві понад 99% господарюючих суб'єктів – це малі організаційні форми, які утримують 1–5 голів худоби (ВРХ, корів та свиней), натомість у Франції та Німеччині частка таких суб'єктів становить, відповідно, 5,9%, 0,6% та 8,6% *. Крім того, що у

* У Німеччині – група "від 1 до 5".

цих українських сільських домогосподарств порівняно вищі витрати виробництва, в них мають місце порушення технологічного процесу, які зумовлюють зниження продуктивності праці та додаткові збитки. Так, тільки:

- 1) 29,9% домогосподарств мають господарські будівлі та приміщення для зберігання кормів;
- 2) 11,2% використовують племінних плідників;
- 3) 16,8% здійснюють штучне запліднення тварин;
- 4) 48,1% проводять ветеринарні перевірки тварин;
- 5) 55,2% проводять санітарну обробку тваринницьких приміщень;
- 6) 20,4% здійснюють санітарний контроль якості молока [6].

Таблиця 6

Групування сільськогосподарських товаровиробників України (на кінець 2015 р.) та Франції (на кінець 2013 р.) за чисельністю ВРХ *

Групи	Україна		Франція	
	кількість товаровиробників		кількість товаровиробників	
	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості
Товаровиробники, які утримували ВРХ, всього (голів).....	1253026	100	180410	100
з них мали:				
до 5.....	1250391	99,79	10580	5,9
від 5 до 20.....	321	0,03	27010	15,0
від 20 до 49.....	296	0,02	34880	19,3
від 50 до 99.....	269	0,02	49040	27,2
від 100 до 499.....	937	0,07	57190	31,7
від 500 і більше.....	812	0,06	1710	0,9

* Складено авторами за: [2; 6]; Livestock: number of farms and heads of animals by livestock units (LSU) of farm and NUTS 2 regions / Eurostat [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database#>.

Таблиця 7

Групування сільськогосподарських товаровиробників України (на кінець 2015 р.) та Німеччини (на кінець 2013 р.) за чисельністю поголів'я корів *

Групи	Україна		Німеччина	
	кількість товаровиробників		кількість товаровиробників	
	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості
Товаровиробники, які утримували корів, всього (голів).....	1201114	100	78830	100
з них мали:				
до 5.....	1198769	99,80	500	0,6
від 5 до 20.....	411	0,03	8900	11,3
від 20 до 49.....	305	0,03	21900	27,8
від 50 до 99.....	326	0,03	22170	28,1
від 100 до 499.....	1052	0,09	23960	30,4
від 500 і більше.....	251	0,02	1400	1,8

* Складено авторами за джерелами табл. 6.

Таблиця 8

Групування сільськогосподарських товаровиробників України (на кінець 2015 р.) та Німеччини (на кінець 2013 р.) за чисельністю поголів'я свиней *

Групи	Україна		Німеччина	
	кількість товаровиробників		кількість товаровиробників	
	одиниць	% до загальної кількості	одиниць	% до загальної кількості
Товаровиробники, які мали свиней, всього (голів).....	1468880	100	49140	100
з них мали:				
до 9.....	1466534	99,84	7850	16,0
від 10 до 19.....	107	0,01	4780	9,7
від 20 до 99.....	582	0,04	16050	32,7
від 100 до 499.....	842	0,06	17380	35,4
від 500 і більше.....	815	0,06	3080	6,3

* Складено авторами за джерелами табл. 6.

Одним з найнегативніших наслідків по 4 і 5 пунктах є епізоотична ситуація щодо поширення збудника африканської чуми свиней. Остання призвела до масового падежу тварин у центральних областях України. Наприклад, в Уманському та Жашківському районах Черкаської області, станом на початок травня 2017 р., це спричинило зростання закупівельних цін на свиней з 26 до 46 грн. за 1 кг живої ваги і відповідне зростання роздрібних цін на свинину.

На нашу думку, однією з головних причин агроінфляції та зростання індексу споживчих цін на продовольчі товари в Україні є відсутність компенсаторів витрат сільськогосподарського виробництва у вигляді бюджетних субсидій. Зокрема, в Законі України “Про Державний бюджет України на 2016 рік” * видатки на державну підтримку галузі тваринництва становили лише 30 млн. грн. Для порівняння: в ЄС у 2016 р. бюджетні субсидії на вирощування та відгодівлю ВРХ дорівнювали 2047,41 млн. євро, або 38,39 євро на 1 голову худоби, на виробництво молока – 532,87 млн. євро, або 14,83 євро на 1 корову, на вирощування та відгодівлю свиней – 69,43 млн. євро, або 0,47 євро на 1 голову **. У Законі України “Про Державний бюджет України на 2017 рік” *** видатки на державну підтримку галузі тваринництва збільшено до 170 млн. грн. ****. Якщо припустити, що ці кошти могли б повністю використовуватися для підтримки скотарської галузі як найбільш депресивної у вітчизняному тваринництві, то розмір допомоги з розрахунку на 1 середньорічну голову (станом на 1 січня 2017 р.) становив би 45,3 грн. – у 24 рази менше, ніж в ЄС (за курсом на 1 січня 2017 р.) *****.

* Про Державний бюджет України на 2016 рік : Закон України від 25.12.2015 р. № 928-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19/page>.

** Economic accounts for agriculture - values at n-1 prices / Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>.

*** Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України від 21.12.2016 р. № 1801-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19/page>.

**** Там же.

***** Національний банк України на 30.12.2016 р. встановлює такі офіційні курси гривні до іноземної валюти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search?formType=searchFormDate&time_step=daily&date=01.01.2017&outer=table&execute=Виконати.

Висновки

Частина українських домогосподарств перебуває у стані продовольчої небезпеки через надмірні витрати на купівлю продовольства, однією з головних причин цього є постійне зростання цін на продовольчі товари. За останні 20 років в Україні ціни на продовольчі товари зросли у 11,8 раза, на сільськогосподарську продукцію — у 23,5 раза, тоді як в ЄС — відповідно, на 45% та 32%.

Порівняння обсягів подушового виробництва основних видів тваринницької продукції показало, що в ЄС виробляється майже на 40% більше всіх видів м'яса і на 21,5% молока, ніж в Україні. На відміну від останньої, в ЄС виробництво і споживання продовольства, зокрема тваринного походження, має порівняно високий рівень стабільності. Компетентними органами ЄС імпорт використовується як контрольований інструмент, маніпуляції яким дозволяють забезпечувати достатній рівень конкуренції, стабільність пропозиції та споживчих цін на внутрішньому європейському ринку.

В Україні експортно-імпортні операції з продовольством тваринного походження мають на меті забезпечення вузькокорпоративних інтересів без урахування національних. Це свідчить про хаотичний характер функціонування відповідного ринку, відсутність національної стратегії його розвитку та пасивну роль держави в регулюванні процесів, які на ньому відбуваються. На відміну від ЄС, в Україні у тваринницькому секторі сільського господарства майже 100% господарюючих суб'єктів — це малі організаційні форми, в яких утримуються не більше 5 голів худоби. У таких господарств порівняно вищі витрати виробництва. Також мають місце порушення технологічного процесу, які зумовлюють зниження продуктивності праці та додаткові збитки. Усе це селяни намагаються компенсувати постійним підвищенням цін на свою продукцію.

Причиною агроінфляції та зростання індексу споживчих цін на продовольчі товари в Україні є відсутність компенсаторів витрат виробництва у вигляді бюджетних субсидій.

Слід зазначити, що перспективними напрямками подальших досліджень з даної тематики є встановлення причин інфляції витрат в аграрному секторі економіки, оцінювання масштабів і причин антиконкурентних змов на вітчизняному продовольчому ринку, визначення ступеня впливу девальвації національної валюти на підвищення цін імпортової продовольчої продукції, обґрунтування пропозицій щодо нейтралізації виявлених деструктивних чинників.

Список використаної літератури

1. *Weingartner L.* The Concept of Food and Nutrition Security / German Association for Technical Cooperation (GTC). — 2004. — Р. 10 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.oda-alc.org/documentos/1341934899.pdf>.
2. Сільське господарство України : стат. зб. за 2015 р. ; [відп. за вип. О.М. Прокопенко]. — К. : Державна служба статистики України, 2016. — 360 с.
3. Тваринництво України : стат. зб. за 2015 р. ; [відп. за вип. О.М. Прокопенко]. — К. : Державна служба статистики України, 2016. — 211 с.
4. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : стат. зб. за 2009 р. ; [за ред. Ю.М. Остапчука]. — К. : Державний комітет статистики України, 2010. — 55 с.
5. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України : стат. зб. за 2015 р. ; [відп. за вип. О.М. Прокопенко]. — К. : Державна служба статистики України, 2016. — 54 с.

6. Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості в 2015 році : стат. бюлетень ; [відп. за вип. О.М. Прокопенко]. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 81 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2015/bl/11/bl_oshd15pdf.zip.

References

1. Weingartner L. The Concept of Food and Nutrition Security. German Association for Technical Cooperation (GTC), 2004, pp. 10, available at: <http://www.oda-alc.org/documentos/1341934899.pdf>.

2. *Sil's'ke Hospodarstvo Ukrainy. Stat. zb. za 2015 r.* [Agriculture of Ukraine. Statistical Yearbook 2015]. O.M. Prokopenko (Resp. for release). Kyiv, State Statistics Service of Ukraine, 2016 [in Ukrainian].

3. *Tvarynnytstvo Ukrainy. Stat. zb. za 2015 r.* [Animal Production of Ukraine. Statistical Yearbook 2015]. O.M. Prokopenko (Resp. for release). Kyiv, State Statistics Service of Ukraine, 2016 [in Ukrainian].

4. *Balansy ta Spozhyvannya Osnovnykh Produktiv Kharchuvannya Naselennyam Ukrainy. Stat. zb. za 2009 r.* [Balances and Consumption of Basic Food Products by the Population of Ukraine. Statistical Yearbook 2009]. Yu.M. Ostapchuk (Ed.). Kyiv, State Statistics Service of Ukraine, 2010 [in Ukrainian].

5. *Balansy ta Spozhyvannya Osnovnykh Produktiv Kharchuvannya Naselennyam Ukrainy. Stat. zb. za 2015 r.* [Balances and Consumption of Basic Food Products by the Population of Ukraine. Statistical Yearbook 2015]. O.M. Prokopenko (Resp. for release). Kyiv, State Statistics Service of Ukraine, 2016 [in Ukrainian].

6. *Osnovni Sil's'kohospodars'ki Kharakterystyky Domohospodarstv u Sil's'kii Mistsevesti v 2015 rotsi. Stat. byuleten'* [Main Agricultural Characteristics of Households in Rural Area in 2015. Statistical Bulletin]. O.M. Prokopenko (Resp. for release). Kyiv, State Statistics Service of Ukraine, 2015 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10 травня 2017 р.
